

Česko a právo na rodinný život perspektivou Evropského soudu pro lidská práva

Tomáš Zdechovský
Jitka Fialová

Málokterá instituce je tak zakořeněna v dějinách, jako manželství a rodina.¹ Poprvé byla rodina prohlášena za základ společnosti kolem roku 450 př. n. l. v římském zákoníku, tzv. Dvanácti deskách.² Ve Všeobecné deklaraci lidských práv lze v článku 16 nalézt, že je rodina přirozenou a základní jednotkou společnosti a má proto nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.³ Na ni navazující Evropská úmluva o ochraně lidských práv pak v článku 8 stanovuje rodinnému životu zvláštní ochranu,⁴ kdy případná porušení tohoto práva posuzuje Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku.

I Česko přisuzuje rodině vysokou důležitost, už v předlistopadovém Zákoně o rodině bylo možné najít v úvodním II. článku větu: „Rodina založená manželstvím je základním článkem naší společnosti, která všestranně chrání rodinné vztahy.“⁵ Součástí aktuálního občanského zákoníku věta není ani v části o rodinném právu, nicméně např. dle znalosti autorů stále platná metodika MPSV k rodinné politice na komunální úrovni vyzdvihuje rodinu jako základ společnosti a vysvětluje:

Trendem dnešní postmoderní společnosti je výrazná orientace na výkon a ekonomickou prosperitu a současně na blaho jednotlivce. [...] Proto je akceptováno převzetí řady rolí státem, přetrvávají však nejasnosti o míře autonomie rodiny i in-

-
- ¹ Aleš OPATRŇ, *Otázky rodiny ve světě a v církvi*, Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2017.
  - ² Tereza MAJEROVÁ, „Křesťanská rodina v postmoderní době,“ *Getsemany*, č. 107 (2000), <https://www.getsemany.cz/node/242> [zveřejněno 2000, cit. 21. 11. 2023].
  - ³ UNITED NATIONS, „Všeobecná deklarace lidských práv,“ https://www.ohchr.org/sites/default/files/UDHR/Documents/UDHR_Translations/czc.pdf [zveřejněno 1948, cit. 17. 11. 2023].
  - ⁴ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Evropská úmluva o ochraně lidských práv,“ https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ces [zveřejněno 1950, cit. 21. 11. 2023].
  - ⁵ Zákon pro lidi, „Zákon č. 66/1983 Sb., o rodině,“ <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1983-66> [zveřejněno 1983, cit. 21. 11. 2023].

tervence státu do rodin (v podstatě o „dělbě“ rolí mezi státem, rodinou a dalšími subjekty).⁶

Klíma definuje rodinu jako malou primární společenskou skupinu založenou na svazku muže a ženy a pokrevním vztahu rodičů a dětí či případně substituujícím vztahu, např. k adoptovaným dětem. Podle něho rodina formuje člověka, jeho sociální charakter, čímž rozhodujícím způsobem např. skrz postoje dětí ovlivňuje i vývoj celé společnosti. Mezi základní funkce rodiny řadí biologicko-reprodukční, ekonomicko-zabezpečovací, emocionální a socializačně-výchovnou.⁷

Od pojetí rodiny, které je popisované v Bibli, se výše uvedená současná definice liší předně v tom, že starozákonní izraelská rodina byla spíše jakousi „velkorodinou“, v níž vedle sebe žili kromě muže, jeho ženy, dětí, případně otroků, také ženatí synové a jiní závislí příbuzní, např. Lot v Abrahmově rodině podle Gn 12n.⁸ Výchovnou funkci lze spatřit např. v Přís 6,20: „Dodržuj, můj synu, otcovy příkazy, a matčiným poučováním neopovrhuj.“ Ekonomicko-zabezpečovací v 1Tim 5,8: „Kdo se nestará o své blízké a zvláště o členy rodiny, zapřel víru a je horší než nevěřící.“ Emocionální zase v Ex 20,12: „Cti svého otce i matku, abys byl dlouho živ na zemi, kterou ti dává Hospodin, tvůj Bůh.“ Biologicko-reprodukční už v Gn 1,28: „Bůh je požehnal a řekl jim: Ploďte a množte se a naplňte zemi, podmaňte si ji a panujte nad mořskými rybami, nad nebeským ptactvem a nad vším živým, co se na zemi hýbe.“

Dnešní rodina žije celkově v jiných životních podmínkách, než tomu bylo dříve a model rodiny, kdy se muž staral o obživu a žena o děti a jejich výchovu, většina manželských párů v naší kultuře realizovat nemůže či ani nechce.⁹ Přesto, respektive právě proto je nutné se ptát, jak stát chrání integritu rodiny, má-li platit, že je rodina stále „základem státu“. Cílem tohoto textu je pomocí kvantitativně-kvalitativní analýzy rozsudků Evropského soudu pro lidská práva (ESLP, případně jen „Soud“) zjistit, jak ČR naplňuje právo na soukromý a rodinný život ukoťvené v článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech (dále jen Úmluva).

⁶ Rodinná politika na úrovni krajů a obcí: Metodické „doporučení“ Ministerstva práce a sociálních věcí ČR, Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2008.

⁷ Jiří KLÍMA, *Pediatric pro lékařské zdravotnické obory*, Praha: Grada Publishing, 2016.

⁸ ROLF RENDTORFF, *Hebrejská bible a dějiny: úvod do starozákonní literatury*, Praha: Vyšehrad, 2015.

⁹ OPATRŇÝ, *Otázky rodiny ve světě a v církvi*.

1. EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

Evropský soud pro lidská práva je mezinárodní soud založený v roce 1959 jako orgán Rady Evropy. Rozhoduje o žádostech jednotlivců a států, které se týkají porušování občanských a politických práv vytyčených v Evropské úmluvě o lidských právech. Od roku 1998 funguje jako plnohodnotná instituce a jednotlivci se na něj mohou obracet přímo.¹⁰ Pro upřesnění lze dodat, že Rada Evropy není instituce Evropské unie, se kterou pouze spolupracuje podobně jako s OSN. Sdružuje 46 členských států, v jejím čele stojí Generální tajemník volený Parlamentním shromážděním (PACE) a do její struktury patří mj. i konference MNO, více než 400 mezinárodních neziskových organizací.¹¹

ESLP se v roce 2022 zabýval 45 500 případy, konkrétně komunikovali vládě 6822 stížností a vydali 39 570 rozhodnutí nebo rozsudků, z čehož je 4 168 rozsudků a v 35 402 případech Soud vyhodnotil žádosti jako nepřijatelné či celkově neobstály pro další projednání (pozn. zde se jedná o 89,47 %, tyto případy se vůbec nenacházejí v databázi stížností Soudu HUDOC, o které bude řeč v analytické části textu). U České republiky se řešilo 142 stížností,¹² v roce 2023 dalších 131.¹³

1.1 Článek 8: právo na respektování soukromého a rodinného života

Případy týkající se rodičovských práv se týkají hlavně článku 8 (právo na respektování soukromého a rodinného života) Úmluvy, který říká:

1. Každý má právo na respektování svého soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence.
2. Státní orgán nemůže do výkonu tohoto práva zasahovat kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a nezbytné v demokratické společnosti v zájmu národní

¹⁰ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „The Court in brief, 2020,“ https://www.echr.coe.int/Documents/Court_in_brief_ENG.pdf [zveřejněno 2020, cit. 14. 9. 2020].

¹¹ COUNCIL OF EUROPE, „Rada Evropy: struktura,“ <https://www.coe.int/cs/web/about-us/structure> [zveřejněno 2023, cit. 17. 11. 2023].

¹² EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Analysis of statistics 2022,“ https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_analysis_2022_ENG.pdf [zveřejněno 2023, cit. 11. 11. 2023].

¹³ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Analysis of statistics 2023,“ <https://www.echr.coe.int/web/echr/d/stats-analysis-2023-eng> [zveřejněno 2024, cit. 10. 4. 2024].

bezpečnosti, veřejné bezpečnosti, hospodářského blahobytu země, ochrany pořádku a předcházení nepokojům a zločinnosti, ochrany zdraví nebo morálky nebo ochrany práv a svobod jiných.¹⁴

Za účelem rozhodnutí, zda bylo zasahování orgánů do stěžovatelova soukromého a rodinného života nutné v demokratické společnosti a byla zohledněná vyváženost mezi odlišnými zúčastněnými zájmy, ESLP zkoumá, zda bylo zasahování v souladu s právem, byl při tom sledovaný legitimní cíl či cíle a zda bylo zasahování přiměřené sledovaným cílům. Judikatura ESLP je naprosto jasná v tom, že primárně chrání biologickou rodinu.¹⁵

2. OBECNÉ STATISTIKY ESLP K ČESKU

V roce 2022 se ESLP zabýval 321 žádostmi týkajícími se České republiky, z toho 311 bylo prohlášeno za nepřípustné nebo vyškrtáno. Vydal 10 rozsudků týkajících se 10 stížností, z nichž u 6 konstatoval alespoň jedno porušení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).¹⁶

Pro lepší pochopení toho, jak si s těmito údaji ČR stojí ve srovnání s ostatními členskými státy Rady Evropy, můžeme využít statistické přehledy ESLP s názvem *Violations by Article and by State 1959–2022*, kde lze najít údaje o rozsudcích (nikoliv však o všech rozhodnutích) ke všem 47 členským zemím a posuzovaným článkům od založení Soudu do současnosti.¹⁷ Pro účely tohoto konkrétního textu bylo vybráno pouze 19 zemí (bez jakéhokoli specifitějšího klíče), což má usnadnit orientaci

¹⁴ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „European Convention on Human Rights,“ https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf [zveřejněno 2020, cit. 13. 11. 2023].

¹⁵ TOMÁŠ ZDECHOVSKÝ – MARICA PIROŠÍKOVÁ – JITKA FIALOVÁ, „Norway and the Right to Respect Family Life from the Perspective of the European Court of Human Rights,“ *Institutul Român pentru Drepturile Omului*/ *Human Rights' Journal* 2 (2021): 7–27.

¹⁶ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Czech Republic: Press country profile,“ https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/CP_Czech_Republic_ENG [zveřejněno 2023, cit. 11. 11. 2023].

¹⁷ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Violations by Article and by State: 1959–2022,“ https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2022_ENG.pdf [zveřejněno 2023, cit. 11. 11. 2023].

– viz tabulka 1: *Případy porušování práv dle článku Úmluvy a podle zemí v letech 1959–2022 ve zkrácené verzi.*

Tabulka 1 porovnává nejen absolutní počty rozsudků, kolikrát bylo konstatováno porušení nějakého článku Úmluvy a pak konkrétně článku 8, ale dává tato čísla do souvislosti i s počtem obyvatel dané země, protože lze předpokládat, že u země s více obyvateli bude rozsudků více. Co se tak týká počtu rozsudků na počet obyvatel, skončilo Česko ve výběru 19 zemí s 0,23 % na 8. místě. To lze považovat za poměrně dobrý výsledek, protože se zde nevyskytuje tolik lidskoprávních pochybení, u nichž by ESLP musel přijímat pevné stanovisko. Z tohoto pohledu se dá za více problematické země označit Řecko (1,04 %), Bulharsko (1,15 %) či Slovinsko (1,81 %).

Česko se zhruba 10,7 miliony obyvatel je velikostně srovnatelné např. se Švédskem, Rakouskem, Maďarskem či Řeckem, mezi těmito zeměmi je s 10,15 % rozsudků u článku 8 na obyvatele na 3. místě po Řecku, kde tyto rozsudky tvoří jen 1,75 % (u Maďarska 4,58 %, Rakouska 8,39 %), u čehož lze říci, že zde s právem na rodinný život oproti jiným článkům Úmluvy až takový problém není. S ohledem na tuto metriku je proto zarážející, že je v českém prostředí některými vlivovými skupinami vy-
zdvihován opatrovnícký systém Norska, jehož principy se snažilo im-
plementovat ministerstvo práce a sociální věcí (Kodifikace právní úpra-
vy podpory rodin, náhradní rodinné péče a systému péče o ohrožené
dětí, 2014), protože u této severské země tvořil k roku 2022 počet rozsud-
ků u článku 8 hned 51,11 % ze všech rozsudků.

Stát	počet obyvatel*	součet všech rozsudků 1959 2022	alespoň jedno porušení práv	čl. 8 - právo na rodinný život	počet rozsudků/ obyv.	čl. 8 mezi všemi porušeními práva
Německo	83 783 942	363	202	24	0,04%	11,88%
Španělsko	46 754 778	206	143	22	0,04%	15,38%
V. Británie	67 886 011	567	329	78	0,08%	23,71%
Dánsko	5 792 202	65	22	6	0,11%	27,27%
Norsko	5 421 241	72	45	23	0,13%	51,11%
Švédsko	10 099 265	157	62	10	0,16%	16,13%
Francie	65 273 511	1087	785	55	0,17%	7,01%
Česko	10 708 981	246	197	20	0,23%	10,15%
Rusko	145 934 462	3500	3317	395	0,24%	11,91%
Belgie	11 589 623	298	211	15	0,26%	7,11%
Polsko	37 846 611	1254	1057	127	0,33%	12,02%
Finsko	5 540 720	192	142	24	0,35%	16,90%
Itálie	60 461 826	2493	1915	188	0,41%	9,82%
Rakousko	9 006 398	408	286	24	0,45%	8,39%

Slovensko	5 459 642	422	378	28	0,77%	7,41%
Rumunsko	19 237 691	1754	1541	118	0,91%	7,66%
Řecko	10 423 054	1082	969	17	1,04%	1,75%
Bulharsko	6 948 445	801	723	96	1,15%	13,28%
Slovinsko	2 078 938	377	346	12	1,81%	3,47%

Tabulka 1: Případy porušování práv dle článku Úmluvy a podle zemí v letech 1959–2022 ve zkrácené verzi; vlastní zpracování^{18, *19}

3. METODOLOGIE A KVANTITATIVNÍ VÝSLEDKY

Hlavní metodou této studie je kvalitativně-quantitativní analýza rozsudků Evropského soudu pro lidská práva k České republice a článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech. Konkrétně jde o kombinaci popisné statistiky a obsahové analýzy. Kvůli lepší plynulosti a přehlednosti bude následující kapitola popisující způsob vyhledávání rovnou doplněna o statistické výsledky, následovat bude kapitola s kvalitativními výsledky.

Vyhledávání dat proběhlo pomocí veřejně přístupné databáze ESLP s názvem HUDOC. Zde jsou v anonymizované či částečně anonymizované podobě podle přání samotných stěžovatelů²⁰ uvedena všechna rozhodnutí, které Soud vydal a je proto nutné použít různých filtrů výsledků. Filtrování krok za krokem popisuje Graf 1: *Kvantitativní analýza: rozhodnutí ESLP u České republiky*. Po zadání prvního filtru „Czech Republic“ databáze ukázala 2446 výsledků, po zadání dalších tří filtrů na rozsudky, rozhodnutí a komunikované případy se počet výsledků snížil na 2138 záznamů. Další filtr byl „článek 8“, díky němuž bylo dosaženo 400 záznamů. Pro zajímavost zde bylo spočítáno, jakou část tvoří tyto případy k celkovému počtu záznamů o stížnostech ke všem ostatním článkům Úmluvy, kde se došlo k číslu 5,35 % a obecně se proto dá říci, že Česká republika ohledně práva na rodinný a soukromý život řeší poměr-

¹⁸ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Violations by Article and by State: 1959–2022,“ https://www.echr.coe.int/Documents/Stats_violation_1959_2022_ENG.pdf [zveřejněno 2023, cit. 11. 11. 2023].

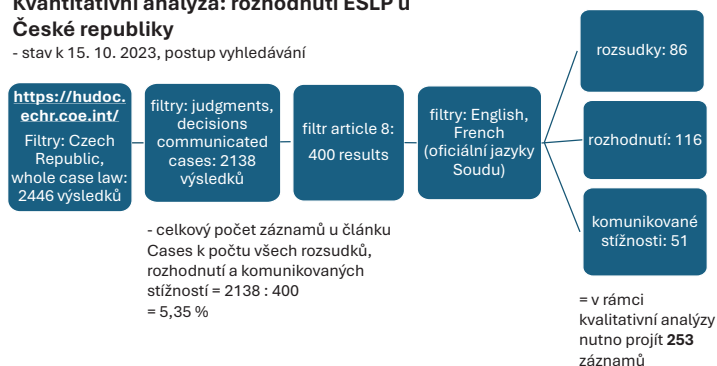
¹⁹ INTERNATIONAL: WORLDOMETER, „Countries in the world by population,“ <https://www.worldometers.info/world-population/population-by-country/2020> [zveřejněno 2020, cit. 13. 9. 2020].

²⁰ Z tohoto důvodu práce splňuje všechna kritéria ohledně etiky výzkumu. S tímto designem výzkumu byl i vydán pozitivní posudek etické komise ZSF JČU.

ně malé procento případů. Toto číslo je jen orientační, protože v této fázi je záznamů skutečně hodně i kvůli jazykovým a statusovým duplicitám (jedna stížnost může být v systému vícekrát, záznamy totiž nejsou aktualizovány, ale při rozhodnutí přidány jako nové). Dalším filtrem proto byly jazyky, konkrétně angličtina a francouzština, což jsou oba oficiální jazyky ESLP. Zde se došlo k počtu 253 záznamů, konkrétněji 86 rozsudkům, 116 rozhodnutím a 51 komunikovaným stížnostem. Těchto 253 záznamů pak bylo předmětem kvalitativní analýzy, kdy autoři všechny postupně prošli, aby mohly být identifikovány unikátní stížnosti.

Kvantitativní analýza: rozhodnutí ESLP u České republiky

- stav k 15. 10. 2023, postup vyhledávání

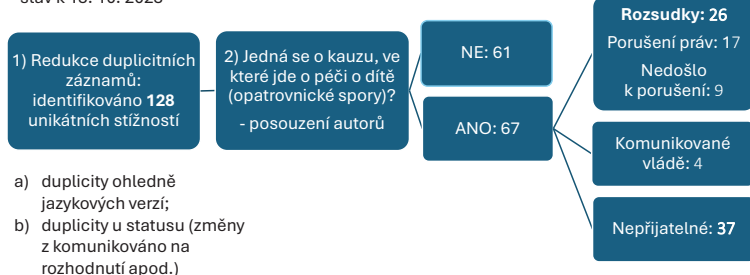
Graf 1: Kvantitativní analýza: rozhodnutí ESLP u České republiky; vlastní zpracování

Po projití výše vysvětlených 253 záznamů autoři dospěli k výsledkům, které popisuje Graf 2: *Výsledky pro kvalitativní analýzu*. Po redukci výše popisovaných duplicit bylo identifikováno 128 unikátních stížností. Dále byly předmětem analýzy zvláště rozsudky, které se nějakým způsobem týkaly péče o děti, jinými slovy opatrovnických sporů, protože u takových stížností je nesporná přítomnost narušení integrity rodiny. Navíc je spojuje společná legislativa z oblasti rodinného práva a sociálně-právní ochrany dětí, což jsou oblasti, kterým se autoři dlouhodobě věnují. Přiblížení kategorie „jiné“ je vysvětleno dále.

Z posuzovaných 128 stížností se jich opatrovnické agendě věnovalo 67, konkrétněji lze v databázi k 15. 10. 2023 najít 26 rozsudků (k porušení práva došlo v 17 případech), 37 rozhodnutí o nepřijatelnosti a 4 případy jsou zatím stále jen komunikované české vládě a čeká se u nich na rozhodnutí.

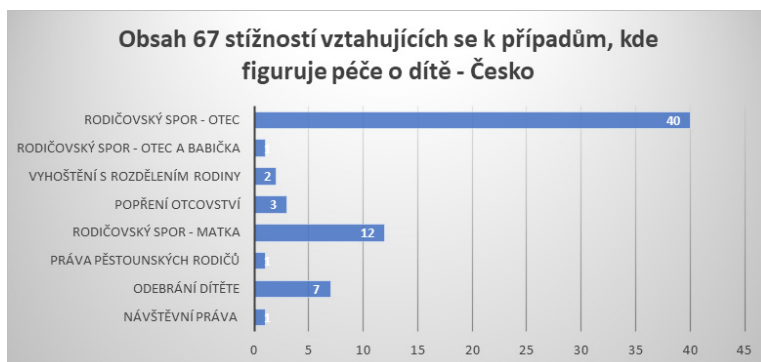
Výsledky pro kvalitativní analýzu:**Rozhodnutí ESLP u ČR a článku 8**

- stav k 15. 10. 2023

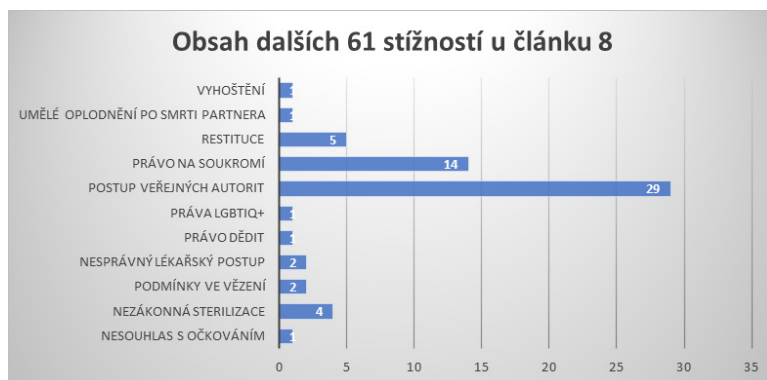
Graf 2: Výsledky pro kvalitativní analýzu; vlastní zpracování

Každému rozsudku autoři přiřadili jedno heslo, které nejvíce vystihovalo obsah stížnosti a dále sledovali také datum zalogování stížnosti. Konkrétní obsah shrnuje Graf 3: *Obsah 67 stížností vztahujících se k případům, kde figuruje péče o dítě*. Nejčastějším tématem stížností tak v 40 případech byla stížnost otce na postup českých orgánů při rozvodovém sporu, v jednom případě stížnost podal otec i babička dítěte. V těchto stížnostech šlo především o to, že otec nesouhlasil s vyměřeným rozsahem styku s dítětem. Druhým nejčastějším tématem pak byl rodičovský spor zaslaný matkou, která zase zpravidla rozporovala fakt, že jí nebyla přidělena výhradní péče o dítě. V sedmi případech bylo rozporováno odebrání dítěte z rodiny. Významnějším tématem byla také různá popření otcovství.

Graf 3: Obsah 67 stížností vztahujících se k případům, kde figuruje péče o dítě; vlastní zpracování

Co bylo obsahem zbylých 61 stížností shrnuje Graf 4: *Obsah dalších 61 stížností u článku 8*. Zde převažují stížnosti na postup různých autorit, např. policie při domovní prohlídce a dalším vyšetřování. Ve 14 případech šlo o porušování soukromí, např. bulvárními periodiky. Objevila se ale i témata nesouhlasu s očkováním, práva LGBTIQ+ osob, umožnění umělého oplodnění spermatem zemřelého manžela či byly rozporovány restituční nároky.

Graf 4: Obsah dalších 61 stížností u článku 8; vlastní zpracování

Vzhledem k tomu, že byl sledován i rok, kdy byly jednotlivé stížnosti zaslány soudu, je možné říci, že mezi lety 2003–2006 bylo soudu zasíláno více opatrovnických stížností (šlo předně o případy otců, kteří se cítili být diskriminováni českou justicí v rozvodových sporech), jinak se počet stížností pohybuje do 4 ročně – viz Graf 5: *Počty stížností u Česka a článku 8*.

Graf 5: Počty stížností u Česka a článku 8; vlastní zpracování

Mezi další předně statistické výsledky lze zařadit to, že 92 rozhodnutí bylo zveřejněno v angličtině a 36 pouze ve francouzštině.

4. VÝSLEDKY KVALITATIVNÍ ANALÝZY

Samotný stránky ESLP u České republiky a článku 8 vyzvedají rozsudky Wallová a Walla, Mezl, Kříž, Macready, Dubská a Krejzová, Novotný, T., dále také Vavříčka a ostatní.²¹ Autoři považují za zajímavý ještě rozsudek Štulíř v. Česká republika, který bude společně s dalšími níže krátce představen.

Porušení práva na soukromý a rodinný život

V případě *Kříž v. Česká republika* stěžovatel, otec, poukazoval zejména na délku řízení o úpravě styku s dítětem (více než 5 let, v počátku sporu byl syn jen pár dní starý), kdy mu ESLP přiznal 10 000 EUR jako náhradu morální újmy.²² Příklad *Mezl v. Česká republika* je velmi podobný, i zde otec poukázal zejména na délku řízení o změně výchovy a rovněž na zásah do svého práva na respektování rodinného života spočívající v nemožnosti stýkat se s dcerou, kdy mu ESLP přiznal taktéž 10 000 EUR jako náhradu morální újmy. Zde byl porušen článek 8 i 6 (právo na spravedlivý proces), protože proces trval od září 1998 do července 2005 a řízení o výživné v době rozhodnutí ESLP stále nebylo ukončeno.²³

Za porušení článku 8 byla označena i další stížnost otce, občana USA, *Macready proti České republice*. Stěžoval si na skutečnost, že po rozvodu jeho manželka odvezla jejich dítě bez jeho souhlasu do České republiky. ESLP dospěl k závěru, že české orgány nezajistily styková práva stěžovatele v průběhu řízení o jeho syna do Spojených států. Jako odškodnění za morální újmu otec získal 15 000 EUR a dalších 5000 EUR na náklady řízení.²⁴

²¹ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „The ECHR and Czech Republic in facts & figures, 2023,“ https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/facts_figures_czech_eng [zveřejněno 2023, cit. 10. 11. 2023].

²² EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Affaire Kříž c. République tchèque,“ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-78927> [zveřejněno 2007, cit. 11. 11. 2023].

²³ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Mezl v. The Czech republic,“ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161185> [zveřejněno 2007, cit. 11. 11. 2023].

²⁴ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Affaire Macready c. République tchèque,“ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-98399> [zveřejněno 2010, cit. 11. 11. 2023].

V kauze dalšího otce, *Novotný v. Česká republika*, jde o popření otcovství k dítěti, které bylo určeno na základě tzv. třetí domněnky (tzn. muž měl s ženou pohlavní styk v rozhodnou dobu) určil za otce jeho a on tak musel platit výživné. Dovolával se opětovného prověření po nepřiliš přesných krevních testech, bylo mu ale zamítnuto. Až v roce 2012, kdy už dcera byla dospělá, došlo k testům DNA, které s konečnou platností potvrdily, že otcem není. Bohužel ani to státnímu zástupci nestačilo k tomu, aby došlo k popření otcovství i po právní stránce, následně jeho stížnost zamítl i Ústavní soud. Vzhledem k tomu, že se chtěl domoci spravedlnosti, podal stížnost k ESLP, nechtěl ale odškodné. Soud konstatoval, že v tomto případě došlo k porušení článku 8.²⁵

V opět otcovském případě *T. proti České republice* jde o to, že se v listopadu 2003 stěžovateli narodila dcera J., manželství bylo uzavřeno o rok později. V říjnu 2005 ale nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody z důvodu násilí a jeho manželka žila s dcerou v azylovém domě určeném pro oběti domácího násilí. Následně podala manželka žádost o rozvod a o svěření J. do její výhradní péče, čemuž soudy vyhověly. Po propuštění otec projevil zájem se s dcerou setkávat, situace se ale zkomplikovala smrtí matky 3. prosince 2007, čímž se dívka dostala do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Následný soud ji tam ponechal, protože otec neměl zajištěné stabilní výchovné prostředí a v důsledku toho by byla ohrožena na zdraví a životě. Za dcerou pak jezdil, návštěvy ale neprobíhaly poklidně, neprokázalo se však, že by ji před rokem 2005 jakkoliv týral. Nastaly spory otce se zařízením, kdy chtěl přeložení, následně i svěření dcery do své péče, nebylo mu ale vyhověno. Znalecký posudek zdůraznil skutečnost, že výchovné předpoklady stěžovatele byly sníženy z důvodu jeho disharmonické a egocentrické osobnosti, nedostatků empatie a nereálných očekávání, v důsledku čehož není schopen vyhovět základním emocionálním potřebám dítěte, na jakýkoliv nesouhlas měl reagovat agresí. Další přitěžující okolností proti otci byla jeho trestní minulost, protože byl opakovaně odsouzen za ublížení na zdraví spáchané na družkách, z nichž jedna na následky zranění zemřela – dcera proto byla ponechána v dětském domově. Otec podal Ústavní stížnost s tím, že prokázal, že má o dceru zájem. Zároveň připustil, že mohou být jeho výchovné schopnosti omezeny, vyjádřil ale přesvědčení, že J. by měla žít u svého biologického rodiče, a nikoliv v zařízení, jakkoli

²⁵ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „*Novotný c. la République tchèque*,“ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-189129> [zveřejněno 2018, cit. 11. 11. 2023].

kvalitním, kam byla umístěna kvůli smrti matky. Ústavní soud stížnost odmítl pro zjevnou neopodstatněnost, protože nešlo nižším soudům vytknout, že s ohledem na osobnost stěžovatele odmítly svěřit dceru do jeho péče, protože omezení rodičovských práv bylo v tomto případě nezbytné pro ochranu práva na život a zdraví dítěte. ESLP rozhodl, že nedošlo k porušení článku 8 ohledně samotného umístění dcery do péče státu, ale vnitrostátní orgány nedostály své povinnosti zajistit rodinnou vazbu mezi stěžovatelem a jeho dcerou poté, co ji převzaly do péče, zde už proto došlo k porušení článku 8.²⁶

Jedním z nejvýznamnějších případů je pak stížnost *Wallová a Walla proti České republice*. Stěžovatelé jsou rodiči pěti dětí, které byly umístěny do ústavní péče kvůli špatným majetkovým poměrům rodičů – rodina neměla k dispozici trvalé a vhodné bydlení, žili ve výtopně sběrných surovin, což mělo ohrožovat zdravý vývoj dětí a nezabezpečovalo jejich řádnou výchovu. Rodiče navíc neprojevovali zájem situaci jakkoliv zlepšit (jen jednou se přihlásili do výběrového řízení na obecní byt), neměli práci a nebyli schopni si ani vyřídit sociální dávky. ESLP připomněl, že jediným důvodem, na němž spočívalo rozhodnutí o odnětí dětí z péče stěžovatelů, byla jejich neschopnost zabezpečit trvalé a adekvátní bydlení, tedy pouze materiální nedostatek, jenž vnitrostátní orgány mohly a měly překonat jinými prostředky než rozdělením rodiny. Před takto radikálním řešením situace má být úkolem orgánů sociálně-právní ochrany dětí napomáhat osobám čelícím potížím tohoto druhu, jež se samy dostatečně neorientují v systému, vést jejich kroky a poskytovat jim nutnou součinnost (např. zajistit různé druhy sociální podpory, zajistit sociální byt apod.) ESLP přiznal odškodnění 10 000 EUR.²⁷

Neporušení práva na soukromý a rodinný život

V kauze *Vavříčka a ostatní v. Česká republika* jde o hromadnou stížnost rodičů, kteří odmítli nechat očkovat své děti, za což jim byly uloženy pokuty a děti nebyly přijaty do mateřské školy. Příklad se přes odvolání proti přijatelnosti dostal až k Velkému senátu, kde bylo konstatováno, že nedošlo k porušení práva dle článku 8. Námitky na porušení práva

²⁶ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „T. proti České republice,“ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167953> [zveřejněno 2014, cit. 12. 11. 2023].

²⁷ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Case of Wallová and Walla v. The Czech Republic: Czech Translation by the Ministry of Justice of the Czech Republic,“ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-167909> [zveřejněno 2006, cit. 11. 11. 2023].

na svobodu myšlení a svědomí označil ESLP většinou hlasů za neslučitelné s Úmluvou *ratione materiae* (pozn.: právní doktrína, která tvrdí, že určitý soud může projednávat a rozhodovat pouze případy určitého typu), neboť kritické názory stěžovatelů vůči očkování nepovažoval za přesvědčení chráněné článkem 9 Úmluvy. Bylo zdůrazněno, že povinnost očkování je reakcí na naléhavou společenskou potřebu ochrany individuálního a veřejného zdraví před nemocemi známými lékařské vědě a ochrany před poklesem proočkovanosti dětí – politika povinného očkování je proto slučitelná s nejlepším zájmem dětí jako jednotlivců i jako skupiny vyžadující ochranu každého dítěte před závažnými onemocněními prostřednictvím očkování.²⁸

Dalším případem, kdy se Soud zabýval věcí ve veřejném zájmu, je případ *Dubská a Krejzová v. Česká republika*. Příklad se týká dvou matek, které chtěly využít možnosti rodit doma za pomoci porodní asistentky. Dubská tak zamýšlela učinit z důvodu negativních zkušeností s nemocničním prostředím a personálem z prvního porodu a Krejzová díky tomu, že své předchozí dvě děti již porodila v domácím prostředí. ESLP nejprve řešil, jestli podobné stížnosti spadají do působnosti článku 8, protože neexistuje právo na to rodit doma, nicméně bylo deklarováno, že to spadá pod právo na respektování jejich soukromého života. Soud dále posuzoval celkovou situaci v oblasti porodnictví v ČR, debatu kolem toho, plánované legislativní změny a porovnával to i s pravidly dalších zemí. Následně dospěl k závěru, že zásah do práva stěžovatelek na respektování jejich soukromého života nebyl nepřiměřený a k porušení článku 8 Úmluvy tudíž nedošlo.²⁹

Nepřijatelné

Stížnost *Štulíř proti České republice* podal otec dcery falešně obviněný ze sexuálního zneužívání dcery v průběhu rozvodového řízení s matkou. Po dobu prošetřování měl zcela zakázaný styk s dcerou, což rozporoval u ESLP. Soud nicméně sdílel názor českých soudů ohledně nemožnosti rozhodnout o styku stěžovatele s nezletilou před skončením trestního stíhání, protože nebylo možné zaručit, že styk pro dítě nebude představovat újmu (možnost zneužívání potvrdil psycholog Dětského krizo-

²⁸ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Vavříčka a ostatní proti České republice,“ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-211730> [zveřejněno 2021, cit. 11. 11. 2023].

²⁹ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Dubská a Krejzová proti České republice,“ <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-175413> [zveřejněno 2016, cit. 12. 11. 2023].

vého centra). Vnitrostátní orgány ale dle ESLP postupovaly v souladu s nejlepším zájmem dítěte a stížnost prohlásil za nepřijatelnou pro zjevnou neopodstatněnost.³⁰

5. DISKUZE

Ve výsledcích analýzy je výrazný předně počet stížností otců, kterých bylo k 15. 10. 2023 hned 40 (další jedna podaná společně ještě s babičkou dítěte). Z těchto 40 jich za porušení práva bylo označeno 9, šestkrát bylo konstatováno neporušení a ve 23 případech byla stížnost nepřijatelná. U otci opakovaně namítané diskriminace mužů českou opatrovnickou justicí Soud zpravidla používal argumentaci v tom smyslu, že článek 8 Úmluvy nezaručuje některému z rodičů přednostní právo na svěření dítěte do péče a není jeho úkolem nahradit vnitrostátní orgány při úpravě otázek výchovy a styku. Toto řeší národní soudy, které v tomto ohledu disponují velkým prostorem k uvážení a ESLP jen kontroluje, zda byla rozhodnutí přesvědčivě zdůvodněna či něco dalšího nenasvědčuje tomu, že by rozhodovací proces nebyl nebo neposkytoval otci možnost hájit své zájmy.

V opatrovnickém sporu si matky stěžovaly 12x, kdy čtyřikrát bylo konstatováno porušení práv, šestkrát byla stížnost nepřijatelná, jedna stížnost je stále ještě ve statusu „komunikováno vládě“ a jen jedenkrát došlo k neporušení práv. Konkrétně v případě X. *proti České republice*, což byl mediálně známý případ matky, která unesla dítě z USA proti vůli otce a došlo k emotivní exekuci dítěte před americkou ambasádou. Až do rozsudku byl případ označen plným jménem matky, rozsudek ale odkryl její aktivní bránění styku a další manipulace, kdy jak všechny české soudy, tak i ESLP potvrdil, že nejlepší zájem dítěte mělo být jeho navrácení do jeho obvyklého místa bydliště v USA.³¹

Odebrání dítěte se řešilo ve 12 případech, z nichž u 3 stížností bylo konstatováno porušení článku 8, konkrétně už u zmíněných kauz *T. proti České republice*, *Wallová a Walla proti České republice* a *Havelka a ostatní proti České republice*, který je podobný předchozímu (důvodem odebrání před-

³⁰ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „Štulíř et autres c. République tchèque,“ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-164512> [zveřejněno 2016, cit. 12. 11. 2023].

³¹ EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS, „X v. the Czech Republic,“ <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-223719> [zveřejněno 2021, cit. 12. 11. 2023].

ně nevhodné a nedostatečné bydlení). Tyto případy³² byly i použity jako argument pro změny v zákoně 359/1999 Sb., O sociálně-právní ochraně dětí tak, aby se i co nejvíce omezovalo umísťování dětí nejen do dětských domovů, ale i zařízení pro děti vyžadujících okamžitou pomoc,³³ univerzálním řešením má být využití pěstounů na přechodnou dobu 1 roku,³⁴ což je v plánu nejen v další novele zákona 359/1999 Sb. o sociálně-právní ochraně dětí,³⁵ ale i v nově chystaném Zákoně o podpoře rodin a péči o ohrožené děti, který by měl být na pořadu jednání vlády do konce roku 2023 a jeho účinnost se předpokládá k 1. 1. 2025.³⁶

Dle aktuálně dostupných informací³⁷ je u zmíněného nového zákona už nyní (např. ohledně zvýšení zapojení různých neziskových organizací do systému ochrany dětí) patrná inspirace norským systémem péče o děti. To autoři považují za nepříliš šťastné, mj. protože s obdobnou metodikou jako má tato analýza zpracovali i všechna rozhodnutí u článku 8 u Norska.³⁸ Při aktualizaci této analýzy k 1. 10. 2023 zde bylo identifikováno celkem 125 unikátních kauz (tedy podobný počet jako u Česka, ač má Norsko se 5,4 miliony obyvatel zhruba o polovinu menší potenciální počet stěžovatelů než ČR), z nichž se hned 64 týkalo různých

³² Dalším důsledkem případů *Wallová a Walla proti České republice a Havelka a ostatní proti České republice* byla i změna Nového občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., kdy byl do §971 přidán odstavec 3) o tom, že nedostatečné bytové či majetkové poměry nemohou být samy o sobě důvodem pro rozhodnutí soudu o ústavní výchově, pokud jsou pečovatelé jinak schopni zajistit řádnou výchovu. Tímto pak i Česká republika splnila svůj závazek podle čl. 46 odst. 1 Úmluvy, kdy Výbor ministrů Rady Evropy rozhodl o ukončení sledování výkonu tohoto případu usnesením CM/ResDH(2013)218 přijatým dne 6. listopadu 2013.

³³ Anna ŠABATOVÁ, *Zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc*, Brno: Veřejný ochránce práv, 2019.

³⁴ Miloslav MACELA, „Ochrana dětí a podpora rodin v České republice: výzvy a vize,“ *Ministerstvo práce a sociálních věcí*, <https://www.pravonadetstvi.cz/files/files/2023-04-20-NOVA-PRAVNI-UPRAVA---VYZVY-A-VIZE.pdf> [zveřejněno 2023, cit. 30. 10. 2023].

³⁵ Úřad vlády České republiky, „Návrh zákona, kterým se mění zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony,“ <https://www.odok.cz/portal/veklep/material/ALBSCNPJ6EPJ/> [zveřejněno 2023, cit. 14. 11. 2023].

³⁶ #zeSPODu, „MPSV připravuje nový zákon o podpoře rodin a péči o ohrožené děti,“ <https://www.zespodu.cz/?p=1237> [zveřejněno 2023, cit. 30. 10. 2023].

³⁷ #zeSPODu, „Zákon o podpoře rodin a péči o ohrožené děti,“ https://www.zespodu.cz/?page_id=1265 [zveřejněno 2023, cit. 30. 10. 2023].

³⁸ Tomáš ZDECHOVSKÝ – Marica PIROŠÍKOVÁ – Jitka FIALOVÁ, „Norway and the Right to Respect Family Life from the Perspective of the European Court of Human Rights,“ *Institutul Român pentru Drepturile Omului / Human Rights' Journal* 2 (2021): 7–27.

opatrovnických stížností (rodičovských sporů je zde jen 8, 5x podáno otci, 3x matkou, zbylých 56 se týká postupu norského orgánu sociálně-právní ochrany dětí Barnevernetu). Z těchto pak bylo jako porušení práv označeno hned 23 stížností, 7x nebylo konstatováno porušení, 33 stížností nebylo nakonec z různých důvodů přípustných, 1 je stále ještě pouze ve statusu „komunikováno vládě“ a čeká se na finální rozhodnutí. Samotné Norsko tuto skutečnost ale reflektuje jen minimálně a do souboru výročních zpráv různých zemí v Evropě jen krátce uvádí, že veřejná kritika motivovala rodiče podávat velké množství stížností.³⁹ Česká republika se ve stejném zdroji prezentuje kriticky a vyzdvihuje nutnost reformy.

Z teologického hlediska se zde potvrzuje trend rozpadu rodin, kdy platí slova Jana Sokola:

Zatímco tradiční společnosti dělaly všechno pro to, aby se manželství rozpadnout nemohlo, moderní společnost se toho vzdala. Dala tak každému podstatně větší svobodu rozhodování a s ní přirozeně i odpovědnost. Manželství přestalo být sociální normou a stalo se dobrodružstvím.⁴⁰

Možno dodat, že v případě prezentovaných stížností leckdy mnohalejším a značně stresujícím.

Z pohledu autorů lze Česko pochválit za reflexi po případu *Wallová a Walla v. Česká republika*, kdy je rodinám pomáháno se sociálním bydlením a děti nejsou odebírány z rodin jen kvůli materiálnímu nedostatku, nicméně by uvítali větší podporu jinde vyzdvihované rovnosti pohlaví také při rozvodových sporech,⁴¹ protože ač se diskriminace otců nedá podle ESLP prokazatelně dokázat, i představené statistiky indikují, že její případnou existenci také nelze zcela vyloučit.

³⁹ Angela ABELA, *Child and family support policies across Europe: National reports from 27 countries: national reports from 27 countries*, Malta: European Family Support Network, 2021.

⁴⁰ Jan SOKOL, „Manželství a rodina dnes,“ *Víra.cz*, <https://www.vira.cz/texty/clanky/manzelstvi-a-rodina-dnes> [zveřejněno 2018, cit. 21. 11. 2023].

⁴¹ Jitka FIALOVÁ – Tomáš ZDECHOVSKÝ, „The influence of the possible ratification of the Istanbul Convention on divorce disputes in the Czech Republic considering different theories of the incidence of violence,“ *Journal of Nursing, Social Studies, Public Health and Rehabilitation*, 2020, č. 3–4, s. 89–106.

ZÁVĚR

U České republiky lze celkově nalézt 246 rozsudků, což je i vzhledem k počtu obyvatel mezi posuzovanými zeměmi velmi dobrý výsledek. Alespoň jedno porušení práv bylo konstatováno ve 197 případech, u článku 8 jde o 17 odsuzujících rozhodnutí, kdy největší dopad měl případ *Wallová a Walla proti České republice*, díky němuž byla i změněna česká legislativa ohledně odběrů dětí z rodin z důvodu chudoby.

Kvalitativní analýza identifikovala 67 stížností věnujících se případům přímo souvisejícími s rodinou s dětmi, tedy předně různé opatrovnícké případy. Konkrétně se nejčastěji vyskytovaly stížnosti otců (41x), dále stížnosti matek (12x) na různé formy svěření dětí do péče jednoho nebo druhého rodiče při jejich rozvodovém sporu. K tomuto má co říct právě víra:

Křesťanova naděje není v tom, že nikdy nic nezkazí, ale že mu Bůh může odpustit a že mu může nabídnout cestu dál... Když Kristus řekl promiskuitní ženě: „Ani já tě neodsoudím“, vůbec to neznamená, že by její čin schvaloval. Znamená to ale tolik, že i člověk, který selhal, potřebuje spíš pomoc než potrestání.⁴²

**The Czech Republic and the Right to Family Life
from the Perspective of the European Court of Human Rights**

Keywords: Family; Marriage; European Court of Human Rights; the Czech Republic, the Right to Family Life

Abstract: Few institutions are as rooted in history as marriage and the family, and many references can be found in the Bible to support its functions and stability. The family was first declared to be the foundation of society around 450 B.C. in the Roman Code, the so-called Twelve Tablets. In the Universal Declaration of Human Rights (1948), Article 16 states that the family is the natural and fundamental unit of society and is therefore entitled to protection by society and the State. The European Convention on Human Rights (1950) provides for special protection of family life in Article 8, and any violations of this right by state institutions are judged by the European Court of Human Rights in Strasbourg (ECHR). The ability of each state to protect the right to private and family life can thus be judged

---

⁴² SOKOL, „Manželství a rodina dnes“.

by the decisions of this Court. Specifically, this text provides a quantitative and qualitative analysis of 128 unique ECHR cases identified for the Czech Republic and Article 8.

Tomáš Zdechovský
Jitka Fialová
Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
J. Boreckého 1167/27
370 11 České Budějovice
fiajit@post.cz